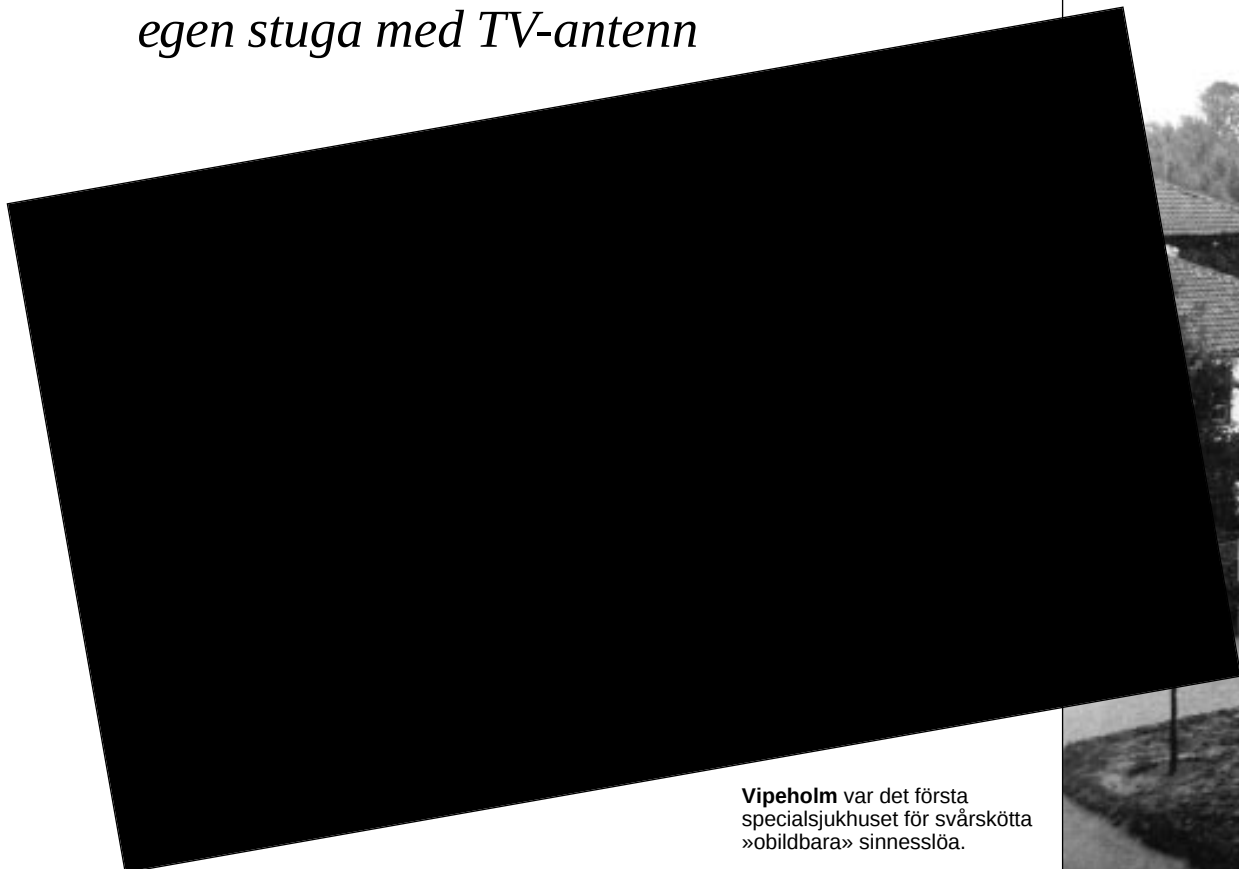

*Björns vision
av Vipeholm år 2000:
egen stuga med TV-antenn*

Vipeholm var det första
specialsjukhuset för svårskötta
»obildbara» sinnesslöa.

MEDICIN HISTORISK *paus*

Medicinhistoriska
ögonblicksbilder,
i form av en kort text
till en bra bild,
välkomnas!

»Medicinhistorisk paus»
Läkartidningen
Box 5603
114 86 Stockholm

Tuschteckningen är gjord 1973 av Björn, patient på Vipeholm. Han är en man som på grund av autism placerades på denna institution. Björn har flera intressen, bl a att teckna och måla. Underst i bilden ser vi Björns vision av Vipeholm år 2000: stora gungor – han älskar att gunga – den egna lilla bostaden med den egna TV-apparaten och till höger står ett observatorium. Björns specialintresse är nämligen astronomi. Han bor numera i en norrländsk stad för att kunna studera norrskenet. Han har egen lägenhet och arbete.

Vipeholm var det första specialsjukhuset i Sverige för »svårskötta obildbara sinnesslöa». Den stora byggnaden på bilden var ursprungligen ämnad för Södra skånska infanteriregementet. Till följd av 1925 års försvarsordning drogs flera regementen in. Alfred Petrén, läkare och socialdemokratisk ledamot av första kammaren, lyckades utverka att de f d kasernerna i några fall fick använ-

das som sjukhus. Det var han som drog upp riktlinjerna för den statliga sinnesslövården.

År 1931 beslöt riksdagen att ett stort specialsjukhus med hela Sverige som upptagningsområde skulle byggas. Hösten 1935 öppnades Vipeholm, en mönsteranläggning i utkanten av Lund och i anslutning till det gamla regementet, med plats för 612 manliga patienter.

Patienterna, som anlände med järnväg, kunde åka ända in på sjukhusområdet genom ett stickspår från banan Lund–Härlösa. De kom bl a från sinnessjukhus, ålderdomshem och privata vårdhem, som behövde avlastas de svårskötta sinnesslöa. En uppsökande verksamhet kom tidigt igång, då man efter tips från t ex en granne eller en distriktssköterska letade upp undagömda utvecklingsstörda. Det hände att man fann patienter i hundkojor och kalvkättar. Att ha ett barn som var avvikande var en stor skam.

Sjukhuset blev snabbt fullbelagt. Redan 1936 tog man in minderåriga och 1937 tillkom en avdelning för kvinnor. Avdelningarna var stora, ca 40 patienter per avdelning, och personalen fåtalig. År 1956 var patientantalet som störst, 1 077 vårdtagare.

Verksamheten byggde mycket på att de friskaste patienterna fick utföra en stor del av det praktiska arbetet inom sjukhusområdet. De var uppdelade i arbetslag efter mönster från de stora sinnessjukhusen. Patienterna fick t ex anlägga vägar, städa, utföra köksarbete och även hjälpa sina sju-kare medpatienter.

Psykofarmaka, som kom i mitten av 1950-talet, förändrade helt möjligheterna till behandling. Antalet fastspända sängliggande patienter minskade radikalt, och de höga staketerna runt rastgårdarna kunde tas bort. Nu kunde man lättare ta itu med både fysiska krämpor och psykiska problem.

Enligt omsorgslagen från 1968

skulle de statliga anstalterna för utvecklingsstörda avvecklas och patienterna flyttas till respektive hemlandsting. År 1970 övertog Malmöhus läns landsting Vipeholm. Avvecklingen inleddes 1973 och avslutades 1982, då sjukhuset omvandlades till vårdhem.

Sjukhusets chef och överläkare var från starten 1935 fram till 1963 Hugo Fröderberg, hans efterträdare var Sture Rayner 1963–1982.

Ett Vipeholmsmuseum tillkom redan 1973. Det inryms idag i det Medicinhistoriska museet, S:t Lars-parken, Lund (tel 046-15 17 39).

Ulla Holmér
amanuens
Medicinhistoriska museet, Lund

De friskaste patienterna fick göra mycket av det praktiska arbetet inom sjukhusområdet. På den stora bilden ses en av rastgårdarna; »Björns byggnad» i bakgrunden.